

ההלכה והחוק - הילכו שניהם יחדיו?

עו"ד סיימון מ' ג'קסון
יועץ משפטי, תורה מציון

הצגת הבעייה: החוק נוגד להלכה!

על פי ההלכה, הבעל יורש את כל נכסי אשתו לאחר גיל 120, ואילו על פי החוק הישראלי אשתו יורשת רק 50% מהעזבון שלו (אם אדם לא שאיר צוואה), כאשר יש ילדים. זאת בעייה, כי בימינו בדרך כלל אדם מעוניין שאשתו תירש את מלוא עזבונו, ורק לאחר גיל 120 שלה הדור הבא יזכו לרשת.

כמו-כן, יורשיו של האדם הם בניו או צאצאיהם בלבד בהלכה (האלמנה זכאית לתשלום סכום הכתובה והבנות זכאיות למזונות בלבד); ורק אם אין לו בנים, בנותיו הן היורשות (כמו אצל בנות צלפחד בפרשתנו – במדבר כז:ז).

ועוד הבדל בין ההלכה לבין החוק: הבן הבכור מקבל חלק כפול לפי התורה, ואילו כל הילדים יורשים שווה בשווה (בנים ובנות, הבכור וכל שאר הילדים) על פי חוק. גם ילד מאומץ יורש את הוריו המאמצים בחוק, בעוד שלפי ההלכה רק ילד ביולוגי יורש את הוריו (גם גר לא יירש את הוריו שהתגיירו לפי ההלכה מאותה סיבה).

כמובן יש הגיון בהלכה: פעם כאשר העזבון של אדם היה בעיקרו חלוקת קרקע בנחלות של משפחות בארץ ישראל, ולא כסף כמו המצב היום לרוב, הקרקע היתה עוברת בירושה מדור לדור ונשארת במשפחה. כמו-כן, הבן הבכור היה זה שבפועל המשיך לנהל את הבית ולדאוג למשפחה לאחר מותו של אב הבית, ואחריותו המוגברת קיבלה הכרה על ידי זה שהוא קיבל פי שניים משאר אחיו.

אבל הזמנים השתנו, והיום ברוב המשפחות מניעת מריבות וקנאה לאחר מיתה הוא ערך עליון, ואדם בדרך כלל מעוניין לכתוב צוואה לפיה אשתו תירש את כל נכסיו לאחר פטירתו, ורק לאחר מותה בגיל 120 כל ילדיו יירשו את עזבונו (וגם אז שווה בשווה). הבעייה היא שלפי התורה אין לצוואה משפטית רגילה כל תוקף הלכתי, בגלל הכלל ש"אין קנין לאחר המוות" – כלומר מיד לאחר פטירתו נכסיו של אדם יחולקו על פי הסדר שנקבע בתורה בפרשתנו (במדבר כז: ח-יא), ולא כפי שהוא ירצה לחלקם בצוואה משפטית רגילה!

פתרון א'

אפשרות אחת היא שאדם יתן מתנת מנכסיו בעודו בחיים למי שירצה, לדוגמה לאשתו ולבנותיו, שאז לא תהיה בעייה הלכתית. אבל בגלל שהנותן מעוניין להמשיך להשתמש בנכסיו עד מותו, עליו להגדיר את שעת המתנה "מעבשיו ושעה אחת קודם מיתתי" (ההקנאה מתחילה לחול בשעת הקנין, אבל רק רגע לפני שימות ההקנאה תושלם).

הבעייה היא שבהלכה אי אפשר לקנות "דבר שלא בא לעולם" (ר' בבא מציעא מו, שו"ע חו"מ רג, רט), קרי נכסים שאדם עשוי לרכוש או לקבל בעתיד, ובצוואה בדרך כלל רוצים להתייחס גם לנכסים שאינם ברשותו של אדם בשעת כתיבת הצוואה. עוד בעייה היא שהענקת מתנה גדולה לבנות כאשר ההורים עדיין בחיים יכולה לגרום לקנאה מצד הבנים.

פתרון ב'

לכן יש צורך בפתרון נוסף. אפשר לנסח סעיף שקובע **חוב גדול מאד לאישה ולבנות** (או לילדו המאומץ או שהתגייר) במקרה בו הבנים יתנגדו לצוואה. אם הבנים ינסו לטעון שרק הם זכאים לרשת (או הבן הבכור טוען שהוא זכאי לקבל פי שניים מאחרים) – הם יצטרכו לשלם את סכום החוב ליורשות על פי הצוואה הרגילה. באופן עקיף זה, המוריש גורם לבניו לקיים את צוואתו כלשונה. המנגנון הזה של התחייבות גדולה מצד המוריש מכסה גם נכסים עתידיים "שלא באו לעולם" שאזכרו בצוואה. כמובן, ברגע שכל אחד מהמוטבים מקבל את חלקו על פי האמור בצוואה, אז החוב וההתחייבות מצד המוריש בטל.

שטר נספח הלכתי

"שטר נספח הלכתי" שכולל את שתי הנקודות הנ"ל ברוב המקרים יצליח לתת תוקף הלכתי לצוואה המשפטית הרגילה, ובכך להתאים את הדרישות ההלכתיות, שיסודם בפרשתנו, למציאות המודרנית. בדרך זו נוכל למצוא חן ושכל טוב גם בעיני אלקים וגם בעיני האדם. מנסחים צוואה משפטית רגילה באמצעות עו"ד, ומצד שני עורכים "נספח לצוואה מחיים" כדי להכשיר את הצוואה "החילונית". יכול להיות יותר טוב מזה!?

לתגובות: simon@jacksonadvocates.net